

CAP. V. SCULPTURA MONUMENTALĂ DIN ROMÂNIA ÎN SECOLUL AL XX-LEA

„Libertatea și independența țării este consecința, rodul, încununarea luptelor seculare ale strămoșilor”¹. Momente de mare însemnătate din istoria patriei au inspirat într-o suită impresionantă de lucrări artiștii plastici. Plasticienii artiști ai tuturor generațiilor și-au făcut ”o datorie de onoare din a omagia evenimentele, faptele de arme și marile personalități ale trecutului”².

Astăzi, poate mai mult ca oricând, e nevoie a da un rol important sculpturii și în mod special celei de for public „ca un mijlocitor între viața socială și liniile mai abstracte ale clădirilor moderne”³, căutând o strânsă unitate compozițională, de integrare și asimilare reciprocă în ambientul estetic cotidian.

Larga cultivare a sculpturii monumentale în toată diversitatea sa, pentru spațiile citadine are meritul de a produce o spectaculoasă și necesară revigorare spirituală a ambientului cotidian. Tradițional, el pune în valoare prin conținutul lucrării de for public nu numai estetica ambientală, ci mult mai mult urmărirea mesajului expresiv al operei, prin spiritul ei pur, mult patos al trăirilor lăuntrice, a formelor, o finețe a aluziilor și a nuanțelor sau soluțiilor de mare complexitate și ingenuitate expresivă. Monumente și statuare de for public ridicate în diverse localități, orașe sau sate în secolul al XX-lea, au cu precădere același scop de a cinste memoria înaintașilor lor. Tematicile sunt diverse. Omagiază eroii neamului de pe câmpul de luptă, ori mari conducători ai neamului în decursul istoriei sau marile personalități istorice, culturale sau politice, ori scene compoziționale cu figuri de anonimi populari reprezentați în lucrări sculpturale impresionante de înaltă valoare artistică dar și simbolică; cu virtuți compoziționale și de monumentalitate remarcabile.

Răspunzând odată unei anchete în legătură cu „rolul sculpturii în ansamblul arhitectural contemporan”⁴, Cornel Medrea arăta că „problema esențială în conceperea și realizarea unui monument o constituie redarea psihologiei personajului immortalizat, exprimarea în formă sugestivă a spiritului, a creației, a faptei pe care cel portretizat o întrupează, iar nu urmărirea amănuntului naturalist, a asemănării slugarnice”.

---

¹ Mircea Țoca, *Studii și eseuri...*, p. 222

² *Ibidem*

³ Marin Mihalache, *Cornel Medrea*, Ed. Meridiane, 1986, p. 83

⁴ Marin Mihalache, *op.cit.*, p. 83

Fig. 47 – „Mihai Viteazul”, Albert Ernest Carriere de Belleuse (București)

Arta sculpturală românească a secolului XX, a dat mari personalități în sculptura monumentală de for public, înscrisă cu evidență în cele mai bune și valoroase tradiții ale artei plastice românești din secolul al XIX-lea, cu „mijloace aflate în continuă și salutară evoluție”, prin excelenți reprezentanți ai unor generații din partea a doua a celui din urmă secol al ultimului mileniu, precum *George Apostu* prin lucrări care regenerează prin tehnica cioplirii simțul monumentalului⁵, influențând și tehnica modelajului, ca de pildă la *Paul Vasilescu*, *Constantin Popovici* sau *Mircea Spătaru*.

Statuara românească se înscrie în cea mai elegantă, tipologică și

esențială „monumentalistică” europeană și de ce nu universală. Rememorând istoria, începând cu *Constantin Brâncuși*, prin simbolicul ansamblu sculptural de la *Târgu Jiu* și continuând cu o listă remarcabilă de „monumentaliști” români și operele lor, precum: *Iosif Fekete* cu *Monumentul aviatorilor din București*, realizare după un proiect al *Lydiei Kotzebue*, *Ecvestra lui Mihai Viteazul* din București, realizare a sculptorului francez *Albert Ernest Carriere de Belleuse* (Fig. 47) sau *Mihail Kogălniceanu* a lui *Oscar Han*, *Monumentul pompierilor din Dealul Spirii* operă a sculptorului *Vladimir Hegel*, ce poartă expresia unei autentice și rare

⁵ Gheorghe Cosma, *Arta contemporană*, în *Arta XXI*, București, nr. 5-6-1974, p. 16, nota 9

Fig. 48 – „Baba Novac”, Virgil Fulicea

frumoasa sculptură înfățișându-l pe *Hercule* (Fig. 50) din stațiunea Băile Herculane și totul ni se certifică ca valoare a statuare românești, prin opera, probabil, a celui mai prolific maestru al cioplirii lemnului, din sculptura românească, onestul *Vida Geza*, prin remarcabilele sale lucrări monumentale de la *Moisei* și *Monumentul Victoriei de la Carei*. (Fig.51)

sensibilități artistice, ori *Monumentul lui Miron Costin* de același autor și evantaiul remarcabilelor statuare românești poate continua cu *Monumentul „LEUL”* realizare a sculptorului *Spiridon Georgescu* (1887-1972), așezat în cartierul Cotroceni din București, *Monumentul lui Mihai Viteazul*, autor *Marius Butunoiu* în orașul Cluj-Napoca, *Monumentul lui Baba Novac* (Fig.48) din același oraș realizat de *Virgil Fulicea*, *Horea* (Fig.49) realizat de *Romul Ladea* și așezat sus în Albac în curtea școlii, sau *Școala Ardeleană* din Cluj Napoca de același autor, și tot în Cluj *Monumentul lui Horea, Cloșca și Crișan* realizat în anul 1974 de *Ion Vlasiu* sau

Fig. 49 – „Horea”, Romul Ladea

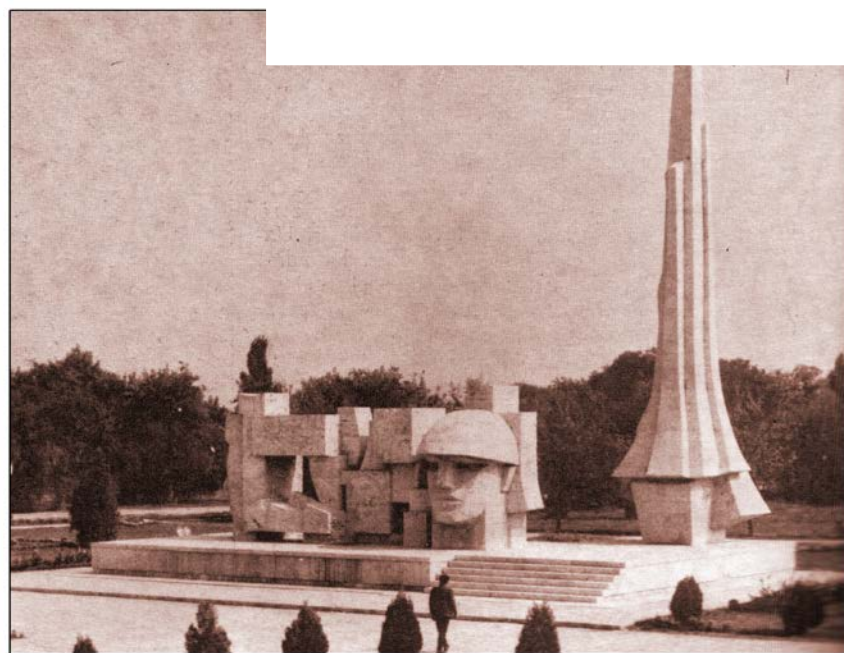

Fig. 50 – „Hercule” (Băile Herculane)

a.

Salutând înfăptuirile artistice de pe aceste meleaguri zburciunate,

b.

Fig. 51 – Vida Gheza – a. „Moisei”, b. „Monumentul Victoriei” (Carei)

Fig. 52 – Mihai Eminescu
Gh. Dimitrie Anghel

București, realizat în 1923 de Ion Jalea și Corneliu Medrea, Arcul de Triumf, autor Ion Jalea, Mausoleul de la Mărășești – 1930 (Fig. 53) de același autor, Monumentul Unirii din Focșani sau Mircea cel Bătrân de la Tulcea de Ion Irimescu, Dimitrie Cantemir de același remarcabil artist la Oradea.

Ne putem opri apoi cu benefică contemplare și pace la statuile lui Eminescu din Oradea și Cluj Napoca, realizate de vrednicul Ovidiu Maitec, Lucian

plasticienii monumentaliști ai tuturor generațiilor și-au făcut o datorie de onoare din a omagia evenimentele, marile personalități sau faptele de arme ale trecutului. Alăturate imaginar, chiar dacă realizate în diferite genuri, lucrările „fac mai mult decât să illustreze istoria, o restituie afectiv și o traduc ideatic într-un limbaj limpede și convingător”.⁶ În opere semnate de Gheorghe Dimitrie Anghel – Mihai Eminescu (Fig.52) din fața Ateneului Român, Corneliu Coposu realizat de Mihai Buculei, sau Iuliu Maniu a lui Mircea Spătaru din Piața Palatului Regal din București Monumentul Victoriei, la Iași, monument realizat de soții Gabriela și Manole Adoc, Monumentul CFR-iștilor din fața Gării de Nord –

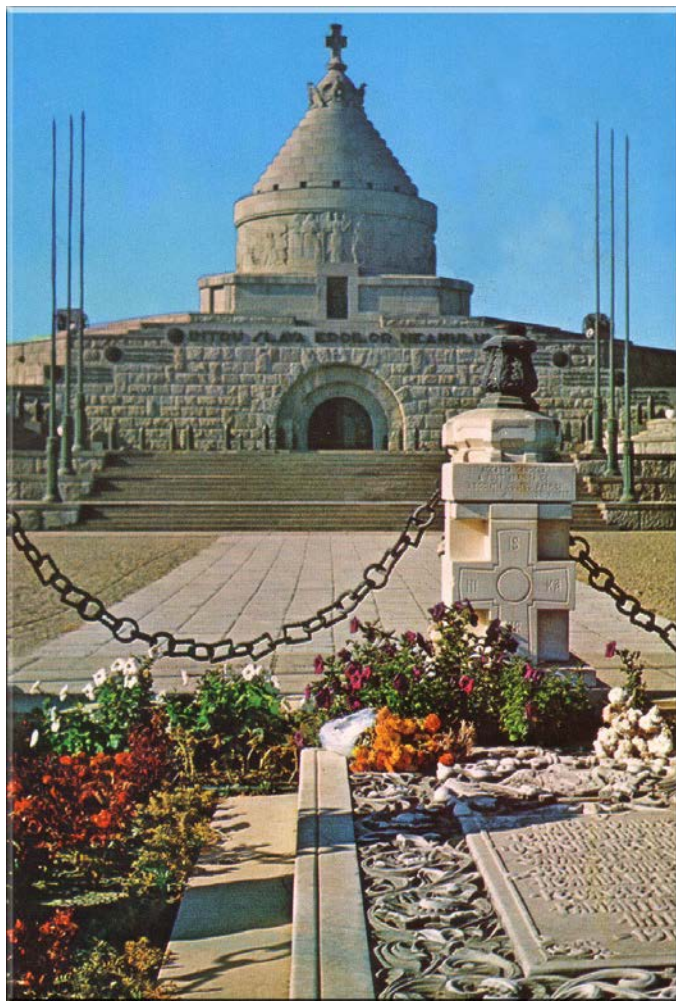

Fig. 53 – „Mausoleul de la Mărășești”, Ion Jalea

⁶ Mircea Țoca, Șase decenii ..., p. 222

Blaga de la Cluj sau *Lancrăm*, opere ale ilustrului sculptor *Romulus Ladea*, *Andrei Mureșan* la Brașov, autor *Virgil Fulicea* sau austerul monument de pe *Muntele Bobâlna*, închinat memoriei țăranilor răsculați în 1437, realizare a arhitectului *Salvanu* și a sculptorului *Kos Andras*. Astfel putem continua enumerarea, apropiindu-ne de prezent cu *Fântâna Martirilor* realizat în 1994 în Timișoara, conceput și realizat de regretatul *Victor Gaga*⁷ și tot din același oraș martir *Monumentul Eroilor Neamului* (Fig.54) de pe drumul Șagului, de același autor, coborând la

Fig. 54 – „Monumentul Eroilor Neamului”, Victor Gaga

Turnu-Severin unde vom găsi *fântâna*

cinetică a lui *Vasile Lucaci* sau monumentul *Omagiu Revoluției* realizat de *Paul Neagu* la Timișoara în 1999, *Monumentul 1907* a lui *Naom Corcescu*, *Mihail Sadoveanu* de la Fălticeni de *Ion*

Irimescu, *Monumentul Victoriei* din Constanța, creație a sculptorului *Boris Caragea* (1968)

Fig. 55 – „Mihai Viteazul”, Oscar Han
(Alba Iulia)

⁷ La sfârșitul acestui capitol ne-am străduit a omagia marea personalitate artistică a sculptorului Victor Gaga, determinați și de o atitudine subiectivă, având în vedere că marele dispărut (prea devreme) a fost primul dascăl în tainele sculpturii pentru subsemnatul în anii petrecuți ca elev la școala de arte din Timișoara.

sau statuia lui *Ovidiu* din același oraș, Ecvestra lui *Avram Iancu* de la Câmpeni, (ridicată în memoria Craișorului în anul 1927), operă a sculptorului *Constantin Dimitrie-Bârlad*, ș.a.m.d.

Exemplificările noastre cu bogăția de *monumente de for public* din spațiul românesc ar

Fig. 56 – „Monument omagial”, (Câmpia Libertății – Blaj)

a. detaliu

putea continua cu enumerarea, în mod justificativ, a altor mari și valoroase lucrări de artă monumentală, dar ne vom opri simbolic la statuia ecvestră înfățișându-l pe Mihai Viteazul de la Alba Iulia realizată de *Oscar Han* (Fig.55) sau poate la *Monumentul omagial* (Fig.56) de pe Câmpia Libertății de la Blaj care reunește un impresionant număr de portrete, înfățișând mari personalități implicate în destinele poporului român de pe plaiurile transilvane și de ce nu naționale. *Monumentul lui Constantin Brâncoveanu*, autor *Oscar Han* sau lucrări monumentale de remarcabilă valoare artistică semnate între alții de maeștrii *Ion Irimescu*, *Mircea Spătaru*, *Paul Vasilescu*, *Octav Iliescu*, *Peter Balogh*, *Naoum Corcescu*, *Ion Jalea*, *Ion Vlasiu*, *Marius Butunoiu*, *Horea Flămând*, *Mircea Ștefănescu*, *Vladimir Predescu* și alții.⁸

⁸ Complexul de busturi monumentale dedicate unor revoluționari pașoptiști și unor reprezentanți ai iluminismului românesc se înalță pe Câmpia Libertății însumând un număr de 24 busturi monumentale realizate de reprezentativi sculptori ai sculpturii noastre contemporane de for public. Complexul monumental arhitectural conceput ca un adevărat „Panteon al istoriei noastre naționale”, însumează mari și reprezentative figuri ale culturii și istoriei moderne românești, precum *Petru Maior*, *Gheorghe Șincai*, *George Barițiu*, *Andrei Mureșianu*, *Simion Bărnuțiu*, *Alexandru Ioan Cuza*, *Avram Iancu*, *Nicolae Bălcescu*, *Mihail Kogălniceanu*, *Timotei Cipariu*, *Eftimie Murgu*, *Vasile Alexandri*, *Ion Heliade Rădulescu*, *Costache Negri*, *Cezar Boliac*, *Ludwig Roth*, *Ioan Inocențiu Micu Klein*, *Aron Pumnu*, *Ion Ionescu de la Brad* ș.a.m.d., lucrări realizate și transpuse în bronz, busturile fiecare în parte au o înălțime de 1,5 metri și sunt așezate pe socluri de forma unei prisme paralelipipedice, realizate din beton placat cu travertin, cu o înălțime de 1,80 m, montate pe baze de beton de formă dreptunghiulară cu înălțime de 0,30 m, dispuse în semicerc. Busturile, fiecare în parte sunt realizate într-o

Fig. 56 – „Monument omagial”, (Câmpia Libertății – Blaj)

b. vedere de ansamblu

VICTOR GAGA se înscrie în galeria marilor sculptori români ai secolului XX, care a „înregistrat” lumea, iar atunci când s-a confruntat cu „sistemul” și politica, care au transformat țara într-un infern, el a lăsat în urma lui MEMORIA, ISTORIA, PASIUNEA, VIAȚA și SPIRITUL NEAMULUI.

manieră portretistică tradițională realistă dar distingându-se fiecare bust prin particularitățile de expresie specifice fiecărui artist-sculptor.

În întregul său acest ansamblu monumental este întregit simbolic de construcția sculptural-arhitecturală „Gloria”, opera sculptorului Ion Vlasiu care a fost inaugurată la 14 mai 1977, reprezentând o „poartă a istoriei”, străjuită de siluetele statuare zvelte și impunătoare în spirit de victorie, a trei fete tinere, simbolizând Principatele Române surori, Transilvania, Moldova și Țara Românească.

Silueta zveltă și impunătoare, în forma unui arc de triumf este realizată printr-o arhitectură în care domină construcția printr-o linie simplă, un arc de triumf stilizat realizat într-o viziune modernă care încadrează cele trei Victorii din bronz. „Poarta istoriei neamului”, am spune noi, reprezentativă pentru perioada deșteptării naționale a conștiinței și spiritului românesc din secolul luminilor, are înălțimea de 16 m și este realizat din piatră. Cele trei victorii reprezentând Țările Române sunt realizate în rond-bosse, transpuse în bronz, au formă și construcție simplificată, cu alte cuvinte un figurativ stilizat, având fiecare o înălțime de circa 4 m. Regăsim în constituția și construcția lor însemnele și simbolurile portului popular românesc. Împreună cu poarta cele trei victorii sunt așezate pe un postament masiv la baza căruia este incizat următorul text „vrem să ne unim cu țara”, detaliu dintr-un text ce datează încă din timpul desfășurării Marii Adunări Naționale a românilor pe Câmpia Libertății de la Blaj la 15 mai 1848.

Ansamblul „Gloria” ridicat pe Câmpia Libertății este un monument demn de națiunea română, în eterna amintire a acelor zile glorioase ale anului 1848.

În sculptura sa, operă extrem de vastă și pilduitoare ca tematică și tehnică, artistul a dovedit că și-a însușit cultural și spiritual toate tainele înregistrate în domeniul sculpturii: compoziția armonioasă, portretistica realistă, trăsăturile precise, grandoarea luminii descoperită în jocul volumelor monumentelor sale lucrate în piatră sau a lucrărilor cioplite în lemn de esență nobilă, perspectiva fidelă și înălțătoare în același timp, respectul pentru tradiția populară, a idealismului profesiei și al pietății.

Opera lui Victor Gaga este un edificiu cultural prețios, care combină idealul clasic al frumuseții cu rigoarea ascetă a construcției încărcată de simboluri sacre, și care reflectă imaginea desăvârșită a unui personaj mistic și pasionat, servind drept model urmașilor săi, lăsându-le moștenire o profesiune de credință, lăsând pentru mântuirea omului această mărturie a nobleții omenirii: sculptura – arta de a transmite civilizația.